

КУЛЬТУРНА САМОБУТНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Бакальчук В.О. (м. Київ)

Анотація

У статті розглядаються концептуальні основи культурної політики України та “культурної самобутності” як її стратегічного пріоритету.

Ключові слова

КУЛЬТУРА, КУЛЬТУРНА САМОБУТНІСТЬ, ДЕРЖАВНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА, ПОЛІТИЧНА НАЦІЯ

Вступ

На порозі третього тисячоліття дедалі більшої уваги привертають до себе питання культурного розвитку людства як на глобальному, так і на національному рівнях. У сфері політики утверджується усвідомлення культури як вагомого фактора соціально-політичної трансформації суспільства та як творчого потенціалу становлення людства загалом. Зростає значення культури у подоланні труднощів та сприянні подальшого розвитку в політичній, економічній, соціальній та екологічній сферах.

Світовий цивілізаційний розвиток несе із собою необхідність вирішення проблем, пов'язаних із збереженням культурної самобутності в умовах прогресії процесів глобалізації. Етносоціальна багатоманітність культурного простору українського суспільства є системою складної організації із власною специфікою внутрішньої динаміки етносоціальних відносин. Глобалізаційні процеси світового розвитку постають зовнішнім фактором, що має значний вплив на характер та напрям культурних процесів у середині суспільного устрою. Даний зовнішній фактор має значні деструктивні тенденції уніфікації культурного простору, ставлячи перед національною державою проблему збереження власної культурної самобутності на міжнародній арені та підтримки культурної багатоманітності в середині суспільства. Перед державою постає проблема збереження консолідації суспільства в умовах культурного плюралізму як певної політичної єдності в умовах відкритого суспільства.

В умовах розбудови незалежної національної держави вагомим значенням має вивчення принципів формування ефективної культурної політики, яка б дала можливість активізувати потужний культуротворчий потенціал нації у процесі українського державотворення. Становлення ліберально-демократичної держави вимагає при цьому і узгодження процесу забезпечення колективних та індивідуальних культурних прав в процесу формування та реалізації культурної політики України. Дослідження у цій сфері повинні спиратися на культурну самобутність нації як складової загальнолюдської культурної багатоманітності та сприяти політико-правовій трансформації в середині суспільства,

зростанню державного іміджу на міжнародній арені по зміцненню її національної безпеки.

Мета статті:

- розкрити феномен культури як сфери самобутнього становлення індивідуалізованого та сукупного її суб'єкта,
- розглянути принципи культурної політики держави, що є адекватними забезпеченню можливості вільного культуротворення,
- обґрунтувати значення концепту “культурна самобутність” як стратегічного пріоритету культурної політики України.

Обговорення проблеми

Широке коло проблематики формування та реалізації культурної політики в Україні висвітлюється у вітчизняних дослідженнях. До окремих теоретичних та практичних аспектів державної культурної політики звертаються: А. Андрієвський, А. Афоніна, Ю.П. Богуцький, О. Гриценко, Р.В. Зимовець, М. Стріха, О. Різник, І. Дзюба, М. Жулинський, В.В. Карлова, С.А. Чукут та ін.

Зокрема, проблемам нормативно-правового регулювання культурної політики України присвячені дослідження О. Гриценка, С.А. Чукут, О. Гусак, необхідність відчуження культури від держави, що апелюється до її самоцінності та самодостатності Леонова А., Афоніна А., ін. У сучасному вітчизняному науковому дискурсі також можна виділити два основних підходи з проблем культурної політики, які відповідають на запит щодо реформування державної культурної політики, визначення ролі культури в політичних та економічних процесах в Україні. До перших відносяться прихильники мультикультурної політики: як стану культури сучасного демократичного суспільства, для якого характерна вільна реалізація культурних запитів усіх груп і верств населення країни (Т. Денисова), переосмислення уявлень про культурну єдність (цілісність) суспільства та його культурного різноманіття (І. Соломадін), розвиток мультикультуралізму як визначального обов'язку будь-якої ліберальної держави щодо можливості культурного розвитку кожної соціокультурної одиниці суспільства (С. Бондарук) та нормативно-правове забезпечення політики мультикультуралізму (С. Дрожжина). Водночас, ці дослідження мало торкаються ідеї збереження та розвитку культурної самобутності України як стратегії її розвитку, що ще раз підкреслює актуальність вибраної проблеми і підтверджує необхідність проведення досліджень в цьому напрямку.

І. Гуманістичний вимір культури.

Характер відношення держави до культури залежить передусім від самого поняття “культура”, що лежить в основі цієї взаємодії. Розвиток демократичної правової держави висуває необхідність закладення в основу культурної політики держави передусім людиноцентричний вимір культури, визнання її основним суб'єктом культури.

Етимологія слова “культура” походить від латинського “cultura”.– *обробіток, розвиток, виховання*. Поняття “культура” було введено римським оратором Марком Тулієм Ціцероном в I ст. до н.е. і найчастіше вживався для позначення сільськогосподарської діяльності людини або ж виховання та навчання дітей. Ще в античній філософії закладаються основні семантичні корені поняття “культури” як власне людського феномена, здатності людини до набуття особливих, відмінних від природи, властивостей.

Як універсальна реальність людської екзистенції культура визначає пограничні межі “*присутності – буття*” людини у світі – природному та соціальному. Культура є певним виміром та особливою формою людської екзистенції, що полягає у появі людської Самості (“Я”), його самоусвідомлення (рефлексії) та співвіднесення його зі світом. Як форма людської екзистенції, культура є процесом діяльнісного становлення людини у пограничних вимірах самоусвідомлення людського буття *присутності – буття*, ланцюгу “Я – Світ”, “Я – Інший”. Культура, як сутнісна характеристика людини, є і процесом “олюднення” світу, і його результатом. Світ, переломлений через людську свідомість, структурований та впорядкований певними людськими смислами, сенсами – світ значимий для людини, в основі якого закладене певне джерело творчої інтенції. Саме людське Я є суб’єктом творення культурного простору, а процес створення людиною “культури для себе” є водночас творенням “культури усіх” (моє бачення образу Іншого), а творення культурної реальності відповідно і до мого бачення (образу) цієї реальності.

Процес трансформації Світу Природи у світ Культури визначає людину як єдиного і незмінного суб’єкта культури. Впорядкування навколишнього середовища у “світ культури” відбувається на двоякій основі: відповідно до потреб свого існування – у процесі життєдіяльності (предметне оформлення культури, світ культурних артефактів) та **означення** світу природи власне людськими смислами та цінностями – процес, який становить і образ світу (картина світу) і ціннісно-сміслове відношення до нього. Світ культури, як ціннісно–смісловий універсум (“ціннісно–смісловий універсум” С.Кримського [10, 18]), розглядається як результат співтворчості людини і природи. Ціннісно–смісловий універсум, на основі діялісно-творчого буття людини, ґрунтується не на завоюванні світу, а на постійному компромісі людини і природи. Процес діалогу, зустрічі людини зі світом, підчас якої відбувається взаємна адаптація і людини і світу: людина адаптує світ до потреб свого існування та свій світ до оточуючих природно-кліматичних умов. Впорядковуючи свій власний світ, людина трансформує сутнісні сили природи у сутнісні сили людини. Культуротворчий процес у цьому контексті виступає як самоорганізація сутнісних сил людини в умовах конкретного природно-кліматичного середовища (В.С.Крисаченко

[9,215]), що вказує на універсальну – космогенетичну функцію культури як чинника подолання невпорядкованості через *взаємо – дію* в системі Людина – Природа. Тому об'єктивація (опредметнення) ідеальних культуротворчих інтенцій відбувається саме через людську діяльність, що ще в античності диференціюється у двох вимірах: як “техне”, майстерність виготовлення речей; як творча діяльність, що визначається через співмірність змісту (ідеї) речі з її формою у розумінні прекрасного (“калогатія”) та детермінацію людської діяльності з етичними нормами у просторі культури. Лише в просторі культури мають значимість і людина, і її культуротворчі потенції. Саме у людській діяльності полягає реалізація цієї культуротворчої потенції світу у просторі культури, оскільки виникнення “речей які можуть і не бути та начало яких у творцеві, а не в створеному” [1, 247].

Людина є не лише творцем культури, а і єдиним критерієм її оцінки: людяність та гуманізм є постійним прагненням до відповідності “рівню якості” культури в образі “морального закону у собі” І.Канта. Створюючи культуру, людина утверджує себе як суб'єкта культури. І.Кант вважав обов'язком людини перед самою собою розвитку (cultura) її природних сил до рівня культури, як здатності до цілепокладання та смислотворчої діяльності [7,840].

Визнання людини як суб'єкта культури є принципом людиновимірності усієї культури (з латинського *subjectus* – знаходиться в основі). Суб'єктом культури може поставати і етносоціальна спільнота (сукупний суб'єкт), і конкретний індивід як культуротворче начало, що реалізується як індивідуалізований суб'єкт, вбираючи у себе характерні риси культурного досвіду певної спільноти, з якою він себе ідентифікує. І сукупний, і індуалізований суб'єкт культури є джерелом інтенції смислотворчої, культуромоделюючої діяльності та самостановлення культуротворчої індивідуальності як основи культурної самобутності.

Етносоціальну спільноту в якості сукупного суб'єкта слід розглядати як культурну індивідуальність, що сформувалась в темпоральному вимірі через колективну взаємодію її представників у просторі культури та їх міжпоколінного зв'язку. Так, “*Моє – конструювання – світу*”, творення “Я – Культури” відбувається у просторі “*створеного – на – даному – етапі*” “Ми – культури” на рівні певного соціального класу чи групи, етнічної спільноти, в образі загальносупільної культури – культури, що існувала до мене, створеній з метою мого входження у її поле. *Культура – дана – Мені* попередніми історичними суб'єктами – збережена для мене та адресована мені. Входження у цю культуру вкорінює “присутність буття” індивіда і світі, розширює його межі в історичне минуле, у пережиту взаємодію його як суб'єкта культури зі світом, споріднюючи його і зі світом соціокультурним, і зі світом природи.

Важливо, щоб прийняття індивідом культурного досвіду історичного колективного суб'єкта культури набув характеру співтворчісного становлення у просторі культури. Сама діяльність людини у просторі

культури, таким чином, повинна стати “творчісною за своєю сутністю” [11, 69]. Це, у свою чергу, передбачає індивідуальний внесок в процес збереження та творення культурної самобутності на рівні “Ми-культура” в актуальному часі кожним її суб’єктом. Усталеність культурного досвіду спільноти за принципом мозаїки вплітається в “*Мою культуру*” поряд з фрагментами наявної культурної дійсності, формуючи через індивідуальну культуротворчу потенцію людини і його власну культурну самобутність.

Отже, культурний досвід певної етносоціальної (національної) спільноти не слід оцінювати як артефакт по відношенню до індивідуального становлення “у часі тепер”, швидше навпаки – культурний досвід певної етносоціальної спільноти не консервує свій зміст, а включається в соціальну практику, у взаємодію з діяльним становленням індивідуалізованого суб’єкта в освоєнні та творенні простору культури.

Вище зазначене акцентує на людиновимірності культури та не відчужуваності культурних прав (насамперед право на самостановлення у просторі культури) від суб’єкта культури.

Культура – це передусім сутнісна характеристика людської екзистенції, джерело творчих потенцій індивідуального та суспільного розвитку, є простором буття людини, а може поставати і механізмом суспільної регуляції у тому розумінні, повинна взаємоузгоджуватись (залучатись до спів-ритму) з її стихійними, індивідуалізованими (на рівні окремого індивіда чи етносоціального сукупного суб’єкту – спільноти) процесами становлення.

Постійно взаємодіючи та взаємодоповнюючи одне одного, індивідуальний та сукупні суб’єкти культури формують ту поліфонічність та універсальність культури, що є запорукою існування її як індивідуально-унікальної *Я-культури* та загальносуспільної *Ми-культури*. Цей другий вимір культури забезпечує культурну цілісність суспільства, маючи у собі певний тотальний характер. “Я-культура” ж є тою динамічною силою, що привносить у культурну самобутність суспільства її здатність до нового, її відкритість до розвитку при адаптації та взаємоузгодження нових та вже встановлених форм культури певної спільноти.

“Ми-культура”, що діє на загальносуспільному рівні, наділена здатністю та прагненням самозбереження через механізми трансляції культурних кодів новим поколінням (через звичаї, традиції, шаблони культурної поведінки), а також процес соціалізації та певні інституційні форми (інституції), що функціонують у суспільстві. Чи не найважливішою інституцією є держава, основою якої є культурна самобутність її суспільного устрою. Водночас обов’язком правової держави є і забезпечення можливості реалізації індивідуальних культурних прав. Ці положення повинні взаємоузгоджуватись у сфері її культурної політики.

II. Демократичні та ліберальні основи культурної політики держави

Протягом цього довго історичного періоду бездержавності (або боротьби за власну державність) українська культура виробила високі адаптивні властивості, здатність до самобутнього розвитку у несприятливих політичних умовах та нерідко брала на себе державницькі функції (консолідація народу, збереження національної ідентичності). Можна сказати, що саме культура протекціонувала національну державу на теренах України (консолідувала суспільство в державоборчому процесі національного становлення). Дотримуючись твердження вітчизняного дослідника І.Дзюби, що "...культура є виявом сукупної дії нації, і в цьому сенсі, старша і суверенніша держави" [5, 32], можна стверджувати, що культуротворче становлення української нації було *випереджаючим на крок* щодо процесу її державотворення, а тому, наявна державна суверенність української нації є продуктом її культури. Цією позицією ми заперечуємо поширене твердження, висловлена вітчизняним дослідником Л.Шкляр, що "одвічною проблемою існування та розвитку української культури як структурованої і диференційованої цілісності була відсутність української державності"[15, 215].

Отже, державність в Україні – це передусім організація політичної влади народу, засобом репрезентації власної культурної самобутності як у світовій спільноті, так і процесом становлення національної культури всередині державного. Так, держава є одною з складових компонентів національної культури, яка водночас покликана забезпечувати і свободу індивідуального культуротворення (реалізація культурних прав народу не повинна відбуватись за рахунок поглинання прав індивідуальних). Концепт культурної багатоманітності в основі культурної самобутності в Україні – це передусім пошук засобів та механізмів взаємодії держави та суспільства, а точніше, держави, численних культурних груп та індивідуалізованого суб'єкта культури.

Державна культурна політика – принципи і норми, що закладені в основу її діяльності по збереженню, розвитку та поширенню культури, та сама діяльність держави у сфері культури. Культурна політика держави може стати засобом ідеологічної уніфікації та маніпуляції державою над суспільством, а може стати полем політико-ідеологічного дискурсу усіх суб'єктів культури (окрім держави, це і суспільство з різними його субкультурними представниками: етнічними меншинами, соціальними групами, окремими індивідами). Проблема регуляції спільного життя під впливом складності соціального постає в іншій площині. Суб'єктом такої може поставати як держава так і суспільство. Інтенсивність взаємодії цих двох суб'єктів становить дискурс культурно-політичного характеру, що спрямовується на прагматичні установки. Ю.Хабермас у даному контексті виводить поняття "прагматичного дискурсу" – оскільки він повинен привести у відповідність власні інтереси

з інтересами інших людей – вказує на необхідність компромісів”[16, 28]. В нашому випадку дана теза має значення необхідності представлення державною культурною політикою процесу взаємоузгодження державних інтересів консолідації суспільства та культурну диференціацію суспільного життя.

Прийняття Україною державного суверенітету вивело її на міжнародну арену як повноправного члена світової спільноти – залученість до загальносвітових тенденцій культури, а також, до світового досвіду та основних пріоритетів міжнародного культурного розвитку, що закладені в процес формування та реалізації культурної політики міжнародними організаціями. Європейський вибір в динаміці державотворчих процесів ставить і пріоритетними завдання побудови громадянського суспільства на основі ліберальних та демократичних цінностях. Ліберальні основи державної політики впливають і з Основного закону України. Так, у ст.3 найвищою соціальною цінністю в Україні визначається людина, її безпека, честь та гідність; закріплена людиновимірність державної політики і, водночас, головним обов'язком держави визначається утвердження прав і свобод людини [8, 4]. Необхідність взаємоузгодження цих концептуальних основ в процесі формування вектору культурної політики України обумовлюється і її прагненням побудови демократичної держави як результат реалізації колективного права українського народу на національне самовизначення.

Державна стратегія розвитку культури полягає при дотриманні вище згаданих аспектів не встановленням державного контролю усіма процесами у просторі культури, а, як відзначають вітчизняні дослідники, орієнтацією щодо “з'ясування умов і можливостей розвитку творчої свідомості”, в рамках чого держава виступає як засіб реалізації творчого задуму [6, 15]. Як зазначають вітчизняні дослідники, стратегічний вибір України полягає у створенні ліберально-демократичного суспільства європейського стандарту, що вимагає передусім їх узгодження в стратегії державної культурної політики. В процесі розбудови незалежної держави Україна зіткнулась передусім з необхідністю переорієнтації політики тотального державного протекціонізму у сфері культури на ліберальний протекціонізм як нової моделі державної культурної політики.

Якщо в основі першої моделі лежить ідея переваги колективного (загальнодержавного) над індивідуальним, то іншої – беззаперечна цінність індивідуалізму як фундаментальна основа західної культури. Як відзначає російський дослідник К.Гаджиев, теорія лібералізму хоча і тісно пов'язана з демократією, проте має і ряд фундаментальних розбіжностей: “Якщо лібералізм, взятий сам по собі, ґрунтується на ідеях пріоритету і самоцінності окремо взятої особистості, її невід'ємних правах і свободах, то демократія передбачає суверенітет і верховенство народу” [4, 142].

Тому, принципи культурної політики держави повинні обґрунтовуватись на відповідно модифікованому лібералізмі, який інтегрує в собі важливі демократичні цінності, враховує значення колективного начала та позитивної ролі держави в процесі регулювання динамікою культурних процесів як у суспільстві, так і на міжнародній арені. Відповідно, мова тут іде про якісно нову модель державної культурної політики - ліберальний протекціонізм держави.

В коло обов'язків держави, як суб'єкта культурної політики, і надалі входить сприяння розвитку культурного життя нації, проте змінюється сама концепція державної культурної політики: від "просвітницького меценатства" до "демократизації культурної політики", яка, швидше, розширює функції держави до питань, що стосуються зважування інтересів різних суспільних груп в процесі формування державної культурної політики. Якщо за концепції "просвітницького меценатства" держава виступає основним джерелом культури, визначаючи її зміст, судить про цінність її різноманітних проявів, то нова парадигма концептуальних основ культурної політики передбачає взаємодію з громадянським суспільством, де участь держави полягає також в активізації культуротворчого потенціалу різних суб'єктів культури на індивідуальному та колективному рівнях, забезпечення їх мирної взаємодії, стабільності загальнонаціонального розвитку.

Демократизація культурної політики держави передбачає передусім і процес її децентралізації, що визначається як "метод визнання і заохочення, за допомогою всіх можливих заходів, економічного і соціального розвитку, творчого зусилля кожного члена суспільства і всього суспільства в цілому" [12, 9]. Культурна демократія повинна проявлятися як на рівні розробки, так і на рівні реалізації культурної політики за широкою участю всіх громадян, соціальних і професійних груп культурного життя суспільства. Сприяючи збереженню та розвитку власної культури, ці суб'єкти своєю діяльністю впливають на соціокультурну реальність, чим і набувають потенційного статусу суб'єкта культурної політики, Тому, одною з основних вимог до державної культурної політики стає її взаємодія (а, відповідно, і попереднє визнання за кожним суб'єктом культури його статус і суб'єкта культурної політики) з іншими суб'єктами культурної політики, що сукупно становлять суспільство.

Як зазначає Т.Богатирьова, головною метою держави, що ґрунтується на визнанні та повазі культурної багатоманітності суспільства, є "формування простору культурно-ідеологічної взаємодії" [2, 63]. Слід відзначити, оскільки культура є передусім утвердження "Я – культури" в просторі "Ми – культура" на індивідуальному, соціальному, етнічному чи загальнодержавному рівні, то необхідно враховувати передусім широкий спектр суб'єктів культурної політики, чия діяльність спрямована на реалізацію власного проекту культури. Наявність складної комплікації етносоціальної ідентичності цих суб'єктів культури

вимагає пошук спільного знаменника для забезпечення сукупної взаємодії суб'єктів культурної політики – одна з основних функцій держави як суб'єкта культурної політики. При цьому, механізм впливу держави визначається як вплив за допомогою трансляції цінностей, що сприяють суспільно-політичній консолідації.

III. Культурна самобутність в процесі становлення української політичної нації

Культурна самобутність як концептуальна основа культурної політики на міжнародній арені була вперше розроблена на Всесвітній конференції ЮНЕСКО з політики у сфері культури (Мехіко, 1982). Культурна самобутність визначається як сукупність неповторних і незамінних цінностей, традицій і форм вираження народу, за допомогою яких він репрезентує себе у світовому співтоваристві. Культурна самобутність не лише розширює можливості для всебічного розвитку людини, а й “мобілізуючи кожний народ, кожна групу, заставляючи їх черпати сили в своєму минулому, засвоювати елементи інших культур, які сумісні з їх характером, і цим самим продовжувати процес творення себе” [3, 39]. На конференції було проголошено культурну автономію невід’ємною складовою національного суверенітету, а повага, збереження і розвиток національної культурної самобутності визначається як питання першочергової ваги, оскільки воно відображає спільне прагнення країн, що розвиваються. Протекція державою розвитку культурної самобутності корінних народів та національних меншин України визначається 11 ст. Конституцією України [8, 6]. Культурна самобутність в стратегії державотворчого та націєтворчого процесів в Україні – це передусім пошук засобів та механізмів взаємодії держави та суспільства, а точніше, держави та численних культурних груп. Концепція національної культурної самобутності України повинна ґрунтуватись на культурній різноманітності українського суспільства, що вимагає зворотного підходу в процесі їх аналізу. Таким чином, процес формування культурної політики в Україні вимагає розробки своєї меридіани, яка взаємно узгоджує ці концепції культурного розвитку. Формування та реалізація відповідної моделі культурної політики ускладнюється обставиною, що вже відсутня в інших розвинених країнах – наявний процес **становлення** національної держави, що передбачає необхідність досягнення загальносуспільної інтеграції та консолідації, формування загальносуспільної національно-політичної ідентичності, сприяння розвитку власної національної культури. Державність в Україні є засобом репрезентації власної культурної самобутності як у світовій спільноті, так і процесом становлення національної культури всередині державного устою – процес, що отримав назву становлення української політичної нації. Суб'єкт української культури як активний чинник суспільно-політичних трансформацій у суспільстві, потребує усвідомлення альтернативи розвитку власної культури у динаміці

державотворчих процесів та можливості встановлення відповідних взаємовідносин між державою, культурою та іншими її суб'єктами.

Культурна самобутність визначається як сукупність неповторних особливостей і форм вираження народу, за допомогою яких він репрезентує себе у світовому співтоваристві. Це передбачає визнання народу, носія суверенітету і єдине джерело влади в Україні [8, 4] – основним суб'єктом культурної самобутності нації (культура твориться народом і життя народу є джерелом будь-якої культурної творчості) і що для розвитку та оновлення традицій національних культур, на основі культурного багатства минулого, розмаїтості культурних форм в актуальному часі, цей суб'єкт культури не повинен відчужуватись від динаміки культурного життя світової спільноти. Культурна самобутність як пріоритет в стратегії державної культурної політики виступає основою консолідації усіх культурних груп українського суспільства у справі збереження власної культури, участі в культурному житті і цим самим продовжує процес *творення культурної самобутності української політичної нації*.

На феномені “політична нація” зупинімось детальніше. Відомий англійський дослідник Ентоні Сміт в основі формування політичної нації наявність не лише територіального простору, а й соціального, певну систему спільної культури та громадянської ідеології [14, 18-20]. Додамо, що кожна політична нація повинна мати також і повноцінний власний соціокультурний простір, з його культурною самобутністю, активною динамікою культурного життя (націєтворення в актуальному часі). Створення цієї культурної спільноти, як “спільна громадська масова культура”, за дослідником, покладене на відповідні державні інститути. У цьому випадку ми підходимо до необхідності вирішення наступної суперечності вже згаданої вище – попередження спокуси утвердження у процесі формування та реалізації культурної політики насаджування зверху так званої “Культура – Держава”, що по відношенню і до суспільства, і до окремої людини стоїть на суб'єктно – об'єктних позиціях.

Розвиток культурної самобутності включає і вертикальний вимір – взаємодію з власним культурно-історичним минулим (культурна спадщина) та горизонтальний – діяльність суб'єкта культури в актуальному часі та його взаємодія з культурою Іншого (діалог культур). Процес збереження національної культурної самобутності неможливий без актуалізації творчого потенціалу усіх суб'єктів культури (на колективному та індивідуальному рівнях) в актуальному часі.

Висновки

Отже, поняття культури в основі культурної політики держави повинно ґрунтуватись на її людиновимірності (гуманістичний характер), невідчуженості (культура не відчужена від її суб'єкта), процесуальності – культура є процесом постійного становлення як спів-суб'єктність. Культурна політика держави повинна визнавати унікальність кожної людини, а культурну багатоманітність як природний чинник

соціокультурної динаміки, визнання цінності проявів культурного плюралізму у суспільстві та, водночас, необхідності консолідації суспільства у певну політичну єдність.

Саме культурна самобутність передбачає загальносуспільну цілісність культури, проте є водночас внутрішньо детермінована наявністю етносоціальних культурних груп. При дотриманні етичних принципів, важливою формою взаємодії держави та суспільства у процесі консолідації культурних груп в українську політичну націю є їх залученість до культурного життя (а, отже і творення культури) на засадах консолідації, а не конфронтації чи тотальної інтеграції в якусь “пан-культуру”. Саме тому держава повинна постійно знаходитись у діалозі з іншими суб’єктами соціокультурної комунікації, включатись у дискурс суспільно-культурної проблематики. Така її позиція буде протидіяти спокусі утворення нових форм тотальної культури, а в реалізації культурної політики – зберегти спів-суб’єктний зв’язок, як продуктивний та конструктивний потенціал взаємодії держави та культури. Культурна самобутність як стратегія культурної політики України – програма громадської ініціативи, реалізація якої дасть можливість активізувати творчий потенціал культури на основі плюралізму форм вираження у динаміці культурного життя українського суспільства. Консолідація суспільства під патронатом держави передбачає створення спільної “платформи” для *взаємодії* суб’єктів культури українського суспільства – співпраця та співтворчість в ім’я спільної мети, засобом досягнення якої є не протистояння та насаджування владної ідеології, а консолідація суб’єктів культури.

Перспективи подальших досліджень: концептуальні основи культурної політики України та програмне забезпечення їх реалізації.

Джерела

1. Аристотель. Нікомахова етика. – К.: АКВІЛОН-ПЛЮС, 2002. – 479с.
2. Богатырева Т.Г. Государство и культура в условиях глобальной динамики // Весник Московского университета. – Серия 18. Социология и политология. – 2002. – №4. – С. 61 – 74.
3. Всемирная конференция по политике в области культуры (Мехико, 26 июля – 6 августа 1982 г.). Заключительный доклад. – Париж: ЮНЕСКО, 1982. – 240 с.
4. Гаджиев К.С. Геополитика. – М.: Международные отношения, 1997. – 384 с.
5. Дзюба І. Між культурою і політикою. К.: Видавництво “Сфера”, 1998. – 373с.
6. Здіорук С.І., Парахонський Б.О., Валецький О.Л. Стратегічні аспекти національно – культурної політики України. – Вип.48. – К.: НІСД, 1995. – 75 с.

7. Кант И. Основы метафизики нравственности. – М.: Мысль, 1999. – 1472 с.
8. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Просвіта. – 80 с.
9. Крисаченко В.С., Хілько М.І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: "Знання", 2001. – 598с.
10. Крымский С.Б. Философия как путь человечества и надежды. – К.: Курс, 2000. – 308 с.
11. Культура и развитие человека: (очерк философско-методологических проблем) /В.П.Иванов, В.П.Козловский, Е.К.Быстрицкий и др. – Киев: наукова думка, 1989. – 320 с.
12. Межправительственный комитет по Всемирному десятилетию развития культуры. Вторая внеочередная сессия (Париж, 3 - 7 апреля 1995г.) _ Заключительный доклад. П.: ЮНЕСКО, 1995 – 112 с.
13. Поппер К. Відкрите суспільство і його вороги. - К.: Основи, 1994р.-Т.1. -445с.
14. Сміт Е. Національна ідентичність / Пер. з анг. П.Таращук. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
15. Феномен нації: основи життєдіяльності. – К.: Знання, КОО, 1998. – 264 с.
16. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. – М.: АCADEMIA, 1995. – 245 с.

Стаття надійшла 01.06.2006 р.